

Τέχνες & γράμματα ΒΙΒΛΙΟ

Χάρκοβο, 25 Φεβρουαρίου 2022. Πτώμα Ρώσου στρατιώτη πλάι σε κατεστραμμένο ρωσικό στρατιωτικό όχημα.

Ρωσία, αντικαθεστωτικές μαρτυρίες

Τέσσερα βιβλία ακτινογραφούν το καθεστώς και την ιστορία του, εστιάζοντας κατά κύριο λόγο στην αυταρχική ηγεσία του Πούτιν

ΓΙΕΓΚΟΡ ΓΚΑΪΝΤΑΡ
Η κατάρρευση μιας αυτοκρατορίας. Μαρτυρία για τη σύγχρονη Ρωσία
μτφρ.: Δημήτρης Τριανταφυλλίδης
εκδ. Πανόθευλος, 2018

ΑΡΚΑΝΤΙ ΟΣΤΡΟΦΚΙ
Η επινόηση της σύγχρονης Ρωσίας. Η διαδρομή από τη ξεινερία του Γιορμπόροφ έως τον πόλεμο του Πούτιν
μτφρ.: Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης
εκδ. Επίκεντρο, 2017

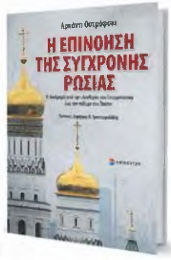
ΓΚΑΡΙ ΚΑΖΠΑΡΟΦ
Ερξεται κείμωνας. Γιατί πρέπει να πεταχτούμε στον Βλαντιμίρ Πούτιν και στους ενθρόνους του ελεύθερου κόσμου
μτφρ.: Χάρης Μαραντζίδης
εκδ. Επίκεντρο, 2018

ΜΑΣΑ ΓΚΕΣΣΕΝ
Βλαντιμίρ Πούτιν. Ο άνθρωπος χωρίς πρόσωπο
μτφρ.: Τίτινο Σπινελόλη
εκδ. Πατάκης, 2012

Του ΜΑΝΔΑΛΗ ΑΝΔΡΕΑΤΑΚΗ

Την τελευταία δεκαετία έχουν εκδοθεί στη χώρα μας μερικά πολύ σημαντικά βιβλία που τολμούν να ασκούν έντονη κριτική στον Βλαντιμίρ Πούτιν και στο αυταρχικό καθεστώς του. Οι συγγραφείς τους είναι Ρώσοι δημοσιογράφοι και πολιτικοί ακτιβιστές, οι οποίοι αψηφούν την ανεξέλεγκτη εξουσία του Πούτιν και εκθέτουν ελεύθερα τις απόψεις τους, συνήθως υπό την προστασία της Δύσης. Παρουσιάζουμε μια επιλογή τεσσάρων βιβλίων, τα οποία έχουν γραφτεί από ανθρώπους που έχουν ζήσει στη Ρωσία, και γιναρίζουν από πρώτο χέρι τη στείρα Πούτιν. Ξεκινάμε μ' ένα βιβλίο που εστιάζει στην πτώση της Σοβιετικής Ένωσης.

Ο Γιεγκόρ Γκαϊντάρ είχε το προνόμιο να εμπλακεί προσωπικά στις απόπειρες μεταρρύθμισης της Σοβιετικής Ένωσης, λίγο πριν από την κατάρρευσή της. Στο βιβλίο του επιχειρεί να καταγράψει τις αιτίες της σταδιακής παρακμής και της τελικής πτώσης της ΣΣΣΔ, καταρρίπτοντας ταυτόχρονα μερικούς δημοφιλείς μύθους θεματοποιώντας και διαμνημονεύοντας των «άλλων», που κυριαρχούν ευρέως τις τελευταίες δεκαετίες στη Ρωσία. Ο Γκαϊντάρ αποδίδει τεκμηριωμένα το τέλος του σοβιετικού καθεστώτος στην οικονομία. Η οξεία απόλυτη εξάρτηση της χώρας από τους φυσικούς πόρους, και η αποβιομηχανία άλλων κλάδων της οικονομίας, την έκανε

«Για τον σύγχρονο Ζασιάνκο». «Για τον Ζασιάνκο λένε ότι σταμάτησε να πίνει. Ας τον στείλουμε τότε υπουργό στην Ουκρανία».

ευλόγησι απέναντι σε απρόβλεπτες καταστάσεις. Οι εγγενείς αδυναμίες της κομμουνιστικής ηγεσίας και της μεσοανιστικής της ιδεολογίας, ο βραχυπρόθεσμος ορίζοντας των καθεστωτικών, και φυσικά η τρομαχτική ανεξέλεγκτη, θεμελιώσαν ένα εκρηκτικό μείγμα που οδήγησε σε μια αναπότρεπτη κατάρρευση. Η άνοδος των τιμών του πετρελαίου ήταν μόνο η αφορμή. Στην κατάρρευση αυτή επήλθε οικοδομίσκος και νέες ανεξάρτητες δημοκρατίες σαν εκείνη της Ουκρανίας. «Οι ηγεσίες των κρατών» γράφει ο Γκαϊντάρ, «τα οποία απέκτησαν την ανεξαρτησία τους στον μετασοβιετικό κόσμο, αποδέχθηκαν αρκετά όψεις ώστε να καταλάβουν πως όταν γίνεται λόγος για τα σύνορα, όσο άδικα κι αν είναι, γίνεται λόγος για πόλεμο». Σε πρώτη φάση, το διαζύγιο είναι αναγκαστικό. «Για να σωθεί η αυτοκρατορία έπρεπε αναγκαστικά ολόκληρα και περισσότερα να σπριζέται στο «τελευταίο στήριγμα των βασίλειών», τη βία. Αυτό όμως, στα τέλη του 20ού αιώνα, δεν είναι μια πολιτική που εξασφαλίζει τον σταθερό έλεγχο επί του υποδούλου χωρών», σημειώνει ο συγγραφέας. Λίγο πριν από το τέλος της Σοβιετικής Ένωσης, αναφέρει χαρακτηριστικά, «η πολιτική αποβολής κάθε νέου δια-

νομήνιου από την ηγεσία ήταν συνεισπής και διαρκής για την κομμουνιστική εξουσία. Ενα από τα πρακτικά του Προεδρείου της ΚΕ του ΚΚΣΣ περιγράφει με τον παρακάτω γλαφυρό τρόπο την πολιτική ανάθεσης στελεχών: «Για τον σύγχρονο Ζασιάνκο». «Για τον Ζασιάνκο λένε ότι σταμάτησε να πίνει. Ας τον στείλουμε τότε υπουργό στην Ουκρανία». Ο Γκαϊντάρ πέθανε ξαφνικά στο σπίτι του το 2009, σε ηλικία 53 ετών.

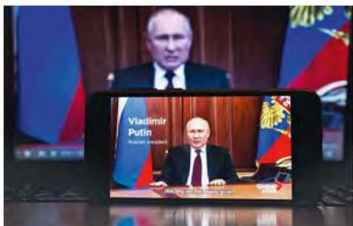
Ο Ρώσος Αρκάντι Οστρόφκι αντανάει την σύγχρονη ιστορία της Ρωσίας με τη δημοσιογραφική του ματιά, και αποδεικνύεται εξαιρετικός αφηγητής. «Ένας πολιτισμολογικός εθνικισμός – σε μια νεοσταλινική αμνηστία – έχει καταστεί η πλέον ισχυρή δύναμη στη ρωσική κοινωνία. Η άνοδος απέλει τόσο τους πολίτες όσο και τους γειτονές της». Ο Οστρόφκι δεν κρύβεται στους συνοδάρχους του και απομνημονεύει τον ρόλο τους στην καθιέρωση του καθεστώτος του Πούτιν, τον οποίο θεωρεί εν πολλοίς ένα δημιούργημα

της τηλεόρασης. Η δύναμη των media έχει εξεχυσία θέση στην ανάλυσή του. Ο «υβριδικός πόλεμος» του Πούτιν στην Ουκρανία, είναι ένας πόλεμος που διεξάγεται πρωτίστως με προπαγανδιστικές τηλεοπτικές εικόνες. «Η μεγάλη πλειονότητα του έθνους σκίφεται σήμερα την πιθανότητα ενός πυρηνικού πολέμου με την Αμερική και το 40% των νεότερων πιστεύει ότι η Ρωσία μπορεί να κερδίσει, αν να ήταν ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι όπου οι άνθρωποι έχουν διαθέσιμες ζωές. Λίγοι Ρώσοι είναι έτοιμοι να πληρώσουν γι' αυτό με τις ζωές ή το μαρτύριό τους». Η τελευταία παράγραφος του βιβλίου του είναι ένας ακόμα συναγερμός που αγνοήθηκε. «Η προπαγάνδα αυτή δεν τρέφεται τόσο από την άγνοια αλλά απ' την πικρία – ένα μείγμα ζήλιας και εχθρότητας. (...) Η Ρωσία διεκδικεί σοβαρό κίνημα λόγω της υπερδοσολογίας μισού και η εθνικιστική φρενιτιά δεν μπορούν να ορθώσουν απλώς

όπως μια τηλεοπτική συσκευή – η ενέργεια δεν εδραζοται έτσι απλά. Η ιστορία δεν μπορεί να ξεναγηθεί όπως μια κασέτα και οι επιλογές που την έφεραν σε αυτή την κατάσταση δεν μπορούν να αναθεωρηθούν. Αλλά ούτε και το μέλλον είναι προκαθορισμένο».

Ως ένας απ' τους κορυφαίους σκακιστές στον κόσμο που είναι, ο Γκάρι Κασπαρόφ δεν χρειάζεται ιδιαίτερες συστάσεις. Από το 2015 ωστόσο έχει σταματήσει το σκάκι και έχει αφιερωθεί στην πολιτική. Ο στόχος του είναι ξεκάθαρα η ανατροπή του Πούτιν. Ο Κασπαρόφ δεν είναι ο πιο ψυχραιμός ή ο πιο ταπεινόφρων άνθρωπος, αλλά η μαρτυρία του έχει σίγουρα αξία.

«Μαρία» και «αρχιμαριόζο» Στο βιβλίο του αποκαλεί χωρίς διατηγιά τη Ρωσία «ένα κρίσιος μορφή με τον Πούτιν αρχιμαριόζο», μια χώρα που «μετακινήθηκε από μια αγνοιστικιστική ιδεολογική κληρονομιά προς την αποκλειστική χρήση φασιστικών τακτικών και προπαγάνδας». Καλεί τον δημοκρατικό κόσμο να συμμαχήσει, και να αναδιβλώσει το μήνυμα της νίκης του ψυχρού πολέμου «πριν βρεθούμε ξαφνικά σε έναν νέο πόλεμο». Δυστυχώς, η εσβολή του Πούτιν στην Ουκρανία τον επιβεβαιώνει. Με αφορμή την προάρπαξη της Κριμαίας το 2014, γράφει: «Όσο λένε ότι η σύγκρουση στην Ουκρανία είναι μακριά και είναι απίθανο να οδηγήσει σε παγκόσμια κλιμακωτά συνέδρα δεν αντικαθίσταται η σαφή προειδοποίηση που μας έδωσε ο Πούτιν. Η πεποίθησή ότι ο ανακρινόμενος οραμά του για μια «Μεγάλη Ρωσία» θα ανατρέψει μόνο στην Ανατολική Ουκρανία είναι αβυσσική. Οι δι-

Ο Αρκάντι Οστρόφκι θεωρεί εν πολλοίς τον Ρώσο πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν ένα δημιούργημα της τηλεόρασης.

κτάτορες σταματούν μόνο όταν τους σταματήσει κάποιος άλλος». Ο Κασπαρόφ κατηγορεί τους δυτικούς ηγέτες είτε για τη συνεργασία με τον Πούτιν είτε για την στολή τους, μιλώντας για μια «εθική συνθηκολόγηση με πραγματικό τίμημα». Αυτό πλήρουν σπύρα οι Ουκρανοί, και δυτικώς άλλοι μας. Τελικά, ο κερματός για τον οποίο προειδοποιούσε με έντονη γλώσσα ο Κασπαρόφ ήθε. Και είναι πολύ σκοτεινός.

Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε πριν από 10 χρόνια ακριβώς, αλλά δεν έκανε τον θόρυβο που θα περίμενε κανείς, μολοντί μιλούσε ανοικτά για τα εγκλήματα του ίδιου του Πούτιν απέναντι στους αντιπάλους του. Η Ρωσία θα δημοσιογράφος Μάσα Γκίκεν φιλοτέχνησε το σκληρό πορτρέτο ενός οδίστατου ανθρώπου που παίρνει «κατά τακτά» και την εκμαυλίσει. Η Γκίκεν ακολούθησε την πορεία του Πούτιν από την ΚΓΒ έως την ηγεσία της χώρας, με το διερευνητικό μάτι της ρεπόρτερ. Η κριτική της τον παρουσιάζει ως τον «άθροιστο χωρίς πρόσωπο». Για την Γκίκεν, ο Πούτιν είναι ένας γύρνος ο οποίος έλασε τη δημοκρατία και εγκαθίδρυσε μια εξουσία του τρόμου: «η απλή και προφανής αλήθεια είναι πως η Ρωσία του Πούτιν είναι μια χώρα όπου οι πολιτικοί αντίπαλοι και οι ανοικτοί επικριτές συχνά δολοφονούνται, και μερικές τουλάχιστον φορές η εντολή πρόβλεπται απευθείας από το γραφείο του προέδρου». Επισημώνει. Τον χαρακτηρίζει ηθολογικά άπληστο, «πλάσι από κλειτομαρξί», γράφει. «Στα τέλη του 2007, τουλάχιστον ένας Ρώσος αβήμων της πολιτικής – κάποιος που μάλλον είχε πρόβλημα στο Κρεμλίνο-εγκυμώσε τα προσωπικά καθαρά κέρδη του Πούτιν στα 40 δισεκατομμύρια δολάρια». Σήμερα, διαβάζουμε στους New York Times ότι έχουν φτάσει τα 100 δισεκατομμύρια.

Το συμπέρασμα της Γκίκεν είναι ότι ο Πούτιν θέλει να μετατρέψει τη χώρα σ' ένα τεράστιο μοντέλο της ΚΓΒ. Οστόσο, προβλέπει ότι όπως όλες οι τυραννίες έτσι και το καθεστώς του Πούτιν είναι ευάλωτο, καθώς οι άνθρωποι που θα το ρίξουν δεν θα έχουν να υπερασπίσουν την ισχύ τους βαθιά ριζωμένες ιδεολογίες. Ενα μικρό γεγονός, ένα λάθος του ίδιου του καθεστώτος ίσως, θα το ανατρέψει. Είναι ζήτημα χρόνου, υποστηρίζει η Γκίκεν.